

Четейки Михайловски

(Страници из старите ми тетрадки)

„От развала към провала“ Нека погледнем на нея по-напред като на художествено литературно произведение.

На „пролегомените“ можем хич и да се не спираме. Това е галерията, на нашите обществени пжрвенци, обезсмжртили имената си с изящно поджлство (запазваме езика и тона на автора) и художествено бездушие. За тези така ниски твари е било необходимо да се поставят на най-високи пиедестали. Но какво ни е дал авторжт? Вместо живи образи, в които ние да виждаме своята духовна уродливост, срещаме само имена и титули на нравстеки фалити. Нито една художествена щриха която да индивидуализира случайно подобрните, релефни по своята обществена популярност образи. Михайловски гледа на тези образи така изотдалеч, с такoва вжзмугено негодувание, щото нема никаква вжзможност да проникне до онези психологически тайни на живота, да докосне с своето творчество онези джлбочини на душата, кждето са затулени вжзможностите за лично и обществено просветление, индивидуално и племенно усжвжршенствуване. Тука той би намерил и елементите за художествено вжзсжздаване на образците. Той казва, че неговите творения имат документална истйност. Ако той влага само тази цена в своите произведения, то тя е твжрде недостатжчна, за да се занимава с нея един литературен критик. Поетжт собствено може да бжде документален хроникйор, но само в своята предварителна работа, до момента на творчеството, в който той обезателно трябва да бжде само поет . . . А това именно липсва у Михайловски.

У този стихйно груб и мрачен сатирик никжде не личй, той като бичува така безпощадно човешките пороци, да обича човека и доброто в него . . . Той обича само своите тжй абсолютни, тжй категорични добродетели—не и общечовешкото добро, достжпно за всека отделна натура. Той верва в доброто, но не в онова добро, което и ще бжде неторазима стихия в човешката природа, а в некакво добро което авторжт иска изкуственно да посади в човешкото сжрдце, силно сжмнявайки се, че то ще поникне. — И читателжт чувствува едно нравствено оскржбление от тези уродливи негови герои на недостойни